

GLASNIK.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdajatelj: **Anton Janežič.**

St. 111 V Celovcu 1. januarja 1863.

IX. zvy.

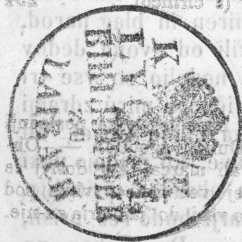
Molitev.

(Zložil S. Jenko.)

Ki, ki si nas stvaril
Kakor listja, trave,
Pol sveta podaril
Bil si sinóm Slave:
Čuj nas, večni Bog!

Tvoji smo sinovi,
 Dela blagoslovi
 Naših slabih rok;
 Ti nas varuj zmot,
 Ti v pomoč nam bodi,
 Kaži pravo pot,
 Ki nas k sreči vodi,
 Ti nam daj kreposti,
 Da, kar sklene um,
 V djanji naš pogum

Skaže brez slabosti.

Husarji na Polici.

(Spisal Fr. Erjavec.)

Vsled zadnjih vojská je bilo tudi v naši domačiji bolj živo vojaško gibanje. S tem pa še ni rečeno, da bi bil naše mirne ljudi navdihnil kak vojaški duh, ampak hočem le reči, da so skoz naše dežele pogosto prehajale soldaške trume. Toraj so tudi naše vasi, posebno kar jih je blizo velikih cest ali pa blizo železnice, veliko trpele z vkvartiranjem vojakov. Marsikaka vas, ki znabiti od francoskih vojská ni vidila soldata, dobila je zdaj te goste, katerih ravno nikjer niso veseli. Ali na Polici jih pa ni bilo, znabiti kar vas stoji; k večemu, če se je kak pešec na eksekucionu včasih zgubil v te kraje in še to le redko kedaj, ker so Poličani, kakor dobri kristjani in zvesti podložniki, radi dajali Bogu, kar je božjega, cesarju pa, kar je cesarjevega. Lahko si tedaj mislimo, kako so se prestrašili Poličani, ko se zažene glas po deželi, da pridejo na Polico soldatje in še celo — husarji. Lahko bi na prste ene same roke seštel vse Poličane, ki so vidili družega konjika, kot svetega Martina v farni cerkvi na stranskem altarju.

Polica je precej velika vas, šteje blizo 60 hiš in prijazna, če tudi majhna grajščina stoji komaj dober streljaj daleč zunaj vasi na nizkem homcu, od kodar se prav lepo vidi po celi dolini. Na Polici stanuje tudi župan za celo sosesko. Poličani so miren in blag narod, pridno obdeljujejo svojo zemljo, kakor so se naučili od svojih dedov in prededov; zraven so pa tudi veseli in vsako nedeljo so vse tri krčme v vasi polne dobrovoljnih gostov. Iz tega idiličnega mirú zdrami Poličane glas, da pridejo husarji. S prva ni tega nihče verjel, ali ko bi jih bil s kropom poparil, vsi so pobesili glave, ko pridejo neki dan oče župan klaverni iz komisije in z žalostnim obrazom pritrdijo, da je res, kar je raznesla govorica po deželi. Husarji bodo res prišli, skoraj cel eskadron, le to se še prav ne vé kedaj. Da, kakor po pravici povemo, tega naznanila noben Poličan ni bil vesel; ali so se tudi vse Poličanke v resnici prestrašile te novice, tega zdaj še ne smemo razodeti, to so ženske skrivnosti in lahko bi rekle, da smo preveč — indiskret. Vsak si lahko misli, kar hoče.

Ali bolj kot vsem drugim, šlo je to po glavi gospej v gradu in pa očetu županu. Ko bi župan že ne bil imel sivih las, gotovo bi mu bili osiveli v teh dneh. Bolj kot kedaj se je kesal zdaj, da se pri zadnji volitvi ni odpovedal tej časti. Ni se ravno bal mnogih sitnosti in opravil, najbolj ga je morilo, da ne zna nemški ne govoriti, še manj pa brati. Sosed ga je sicer tolažil s tem, da, kakor je on

slišal, husarji le madjarski govore — ali tudi to ga ni moglo s pridom utešiti.

Znabiti ne manj kot župan, prestrašila se je novih gostov gospá grajščakinja. Ona si je mislila, da so vse človeške slabosti zedinjene v soldatu in nihče bi je ne mogel preveriti, da to ni tako. Tudi je večkrat slišala, da so soldatje, posebno pa kavaleristi, ženskimi srcem najbolj nevarni. Bog obvari, ona se ni bala za se (vsa čast in poščenje njeni zakonski zvestobi), njeno srce je bilo z deveterimi zidovi zavarovano proti vsacemu napadu. Pri tej trdnjavi vsa kavalerija z artilerijo vred nič ne opravi, infanterije še omeniti nečem in na zadnje, da gospa tudi že ni bila več v tisti dobi svojega življenja, da bi se bilo treba bati treskov in neviht. Ali spoštovani gospej je šlo nekaj drugega po glavi: imela je dve odraščeni hčeri, ki se nikakor niste mogle vjemati z maternimi mislimi o soldatih, ktere so bile po njuni razsodbi preosorne in nepravilne. One kratko in malo niste mogle zapopasti, kako bi mogel lep lajtnant ali postaven ritmajster biti nevaren mlademu lepemu dekletu. Koliko lepih novel in romanov ste že prebrale, ki so se vsi začeli z vkvartiranjem in končali s ženitvijo.

Mlajša bolj poetična Berta si je že naprej izbrala najmlajšega lajtnanta, ki je tenek kot jelka in ljubeznjiv kot lepo pomladansko jutro. Za zlahkni diplom ne bo prašala, nji je dosti, da si zna lepe črne brkice predrzno zafrkati in da ume take sladke billets-doux pisati, kot jih je brala v zadnjem romanu. Bolj praktična Julija si je pa izvolila bolj postarnega, če tudi malo štoklastega ritmajstra, ki je pa, če ravno ne knez, vendar le grof ali pa vsaj baron. Ona bi ga neizrečeno rada imela, če bi po noči tudi še tako smrčal, da bi imel le lepo ekvipažo, v kateri bi se ona vozila.

Župana je pa med tem kaj hudo imelo; glavo si je podprl z obema rokama in je mislil na vse strani, kako bi si pomagal v tej zadregi. Ali naj si premišljava, kakor hoče, na zadnje se le vedno zmislil na — Matizeljna. Matizelj je bil edini človek v vasi, ki je znal za silo nemški brati in govoriti, se ve da razun grajskih, s kterimi pa župan ni imel rad opraviti, ker je imela soseska z grajščakom veliko in staro pravdo zavoljo nekega gozda. Z Matizeljnom je bila pa spet velika sitnost. Prvič je bil redko kdaj doma in če se je tudi držal doma, bil je malokdaj trezen in zraven je imel še to napako, da je bil zelo raztresen in v tej raztresenosti si je marsikaj prilastil, kar ni bilo njegovo, in tako je prišel po gostem z gosposko navkriž, ljudje so pa popolnoma govorili, da ima predolge prste. Bil je domač sin, hodil je nekoliko let v šolo in marsiktera stara ženica se je veselila, da bodo imeli na Polici enkrat novo mašo. Ali Matizelj Poličanom ni privoščil tega veselja, obesil je nauk na kljuko ter se poprijel šivanke in kaj se vé, znabiti bi bil prav dober krojač, ko bi ga ne bili v belo suktnjo vtaknili. Kar je pa prišel od soldatov, ni bil za nobeno rabo več, pri hiši ni prijel za nobeno delo,

ker ni hotel biti „paur“; pa se tudi šivanke ni več lotil. Najraje se je držal mesarjev, jim je pomagal kupovati in piti in sploh se je vdal v voljo nebeskega očeta, ki redi ptice pod nebom, ki tudi nikoli ne sejejo in ne žanjejo.

Tisto popoldne, ko so župan prinesli žalostno novico iz mesta, prebudil se je Matizelj ravno kar v svislih in premišljeva nečimrnost tega sveta je stopal počasi po vasi. Kar zasliši županov glas: „Matizelj! pojdi no malo k nam, da nam kaj poveš.“

„Kaj vam čem jaz povedati, ker sami več veste kot jaz“, odreže se Matizelj, pa ves začuden, odkod danes tolika prijaznost županova, vendar stopi v hišo. Tu ne vé, ali bi verjel svojim lastnim očém ali ne, župan je postavil pred-nj polič vina in hleb kruha.

„Na, tu jej in pij, če si potreben, pa povedi mi, kaki ljudje so ti husarji, ker se jih vse boji. Ti si bil sam soldat, pa boš najbolje vedil povedati, ali so res taki hrustje, kakor se pripoveduje.“

„No! in pa kakošni! to vam rečem, celo vas vam bodo obrnili“ — in že je imel polno bisago laži pripravljenih, pa hitro mu šine misel skoz glavo, da se tù ni varno legati, ker se bodo ljudje kmalo sami prepričali, toraj hitro popravi: „vsaj slišal sem tako, ker sam jih nisem vidil.“

„Kaj, husarjev nisi vidil, pa si 14 let komis jedel, kaj si pa vendar delal?“

„Kaj da sem delal? Na to je težko odgovoriti: veliko in pa nič. V tistem času, ko sem jaz nosil belo suktnjo, bil je mir in celih 14 let nisem prišel iz Ljubljane, in le enkrat smo šli pomagat begune loviti po kamniških planinah. Takrat je bilo žalostno za soldata, zdaj vsaj kaj vidi po svetu.“

„Ali husarji pa vendar tudi našega cesarja služijo, in če bi bili še taki poredneži, saj je vendar še pravica na svetu.“

„Je, je pravica, ali je visoko položena.“

„Naj že bodo, kakoršni hočejo, bomo že kako shajali, saj ljudje so vendar le.“

„To vam rečem, vsak vojak je revež, da vam ni treba večega iskati. Če je še tako velik gospod, naj si tudi rudeče hlače nosi, vendar nema svoje glave, kot je nema prostak, ki mora frajtarja poslušati.“

„Res je res, prav imaš.“

Potem je Matizelj županu še veliko pripovedoval o težavah in sitnostih vojaškega stanú. Ko je bil pa z v vinom že pri kraju, reče mu župan:

„Matizelj! vidiš jaz sem tako-le mislil: ti znaš nemški govoriti in brati, ti bi mi najbolj mogel pomagati husarje razkvartirati, ker nemški bodo eni gotovo znali ali vsaj nemško pisanje bodo sebo prinesli. Toraj mislim, da bi dobro bilo, ko bi se doma držal, da mi boš pri rokah. Pričakujem jih pa vsak dan.“

„Že prav, oče, že prav, bomo že naredili, kakor mora biti. To bo naša skrb. Prosim vas, ker ste mi že z vinom postregli, posodite mi še fajfo tobaka.“

Župan mu ga da z veseljem. Matizelj ga zasodi in gre počasi iz hiše. Še nikoli ni tako počasno in mogočno stopal po vasi, kot danes, pa kaj bi tudi ne, saj je najimenitniša oseba v celi vasi.

Isti popoldan ste sedele grajščinski gospodični Julija in Berta v lopi na grajščinskem vrtu v živem razgovoru.

„Oh, kako sem vesela“, vzklikne živa Berta, vrže delo, ki ga je imela v rokah, na mizo in pleše po lopi, „ko bi bili mama tū, objela bi jih z veselja, da naji niso pustili v ta pusti Jesenovc, akoravno sem se zadnjič jokala. Od žalosti bi umrla, ko bi morala zdaj pri stari teti v Jesenovcu sedeti in prejo navijati.“

„Ne nori, kot neumno dete“, svari jo bolj mirna Julija, „saj še ne vemo, kakošni ljudje bodo prišli.“

„Kdor bo najmlajši in najlepši in kogar se bo suknja najbolj tesno prijemala, ta bo moj, in nihče drugi, ko bi se tudi s šestemi konji pripeljal.“

„Kako si vendar priprosta, ti bi se prvemu veternejaku na vrat obesila? Naj prvo moramo vendar vediti, kdo je in kaj je. Lepo te prosim, obnašaj se dostojno!“

„Kaj ti pomaga dostojnost, ko se vedno dolgočasimo tu v gradu, zmirom smo sami, ne pridemo v nobeno društvo, zdaj je pa lepa prilžnost in Bog vé, kdaj spet pride.“

„Ti bi le vedno rada norela, samo da bi bil kdo pripravljen. Moram ti reči, da se meni ta tvoja priprostost prav nič ne dopade.“

Berta se zdaj spet vsede in vzame pletenje v roke in nekoliko časa ste obe sedele in pohajale za svojimi fantazijami, Berta je koke-tirala z lepim lajtnantom, Juliji so bili pa le v misli ogerski grofi in baroni. Pa kmalo vrže Berta delo spet iz rok in ploskne z rokama:

„To je dobro, da ravno zdaj ni očeta doma, da bi jih le še tako hitro ne bilo!“

„Jaz se očeta manj bojim, kot mame, saj jih poznaš, kakšni so“, odgovori jej bolj skušena Julija.

„Jaz se pa ne bojim ne mame, ne očeta. V grajščini morajo vendar le stanovati oficirji in listek se lahko stisne v roke memo gredé, ali pa ponevedoma pade v travo kraj pota, ko se bomo po vrtu sprehajali.“

„Tebi je vse v mislih, samo to ne, kar bi bilo treba. Na to ne misliš, kako bomo sprejele goste. To si moraš misliti, da jih z našimi starimi polkami in valcerji ne moremo dolgočasiti in res je sramota, da nemamo nobene novejšje stvari za klavir. Še danes moraš pisati v mesto Malici, da nama pošlje brž brž vse svoje čardaše in kore. Da bi jih nama mama kupili, tega še misliti ne smeve.“

Berta je obljubila, da bo pisala, da si tudi ni mogla zapopasti, da bi bilo treba čardašev in korov.

Ubogi gospodični si pač niste mislile, kaka nevihta se zbira nad njunima glavama. Med tem, ko ste se Berta in Julija razgovarjale v lopi in senjale o prihodnji sreči, razmišljevali so mati, kaj bi jim bilo početi. Da hčeri doma ostati ne morete in ne smete, to je bilo gotovo. Ali kam ž njima? V Jesenovcu? Gospa sicer ni nikoli rada privolila, da so šle hčere k teti v Jesenovcu, ker je mislila, da so tam preveč proste in predaleč od matere. Ali ker se je stvar tako obrnila, je vendar manja nevarnost pri stari teti v Jesenovcu, kot doma. Sklenili so tedaj ju tje poslati in to že drugo jutro.

Gospa najde svoji hčeri v lopi na vrtu.

„Ker ste me zadnjič tako nadlegovale in prosile, da bi šle rade k teti, dopustim vama, ker sem reč dobro premislila!“

Ko bi jima bila mati povedala, da je jesenovška teta umrla, gospodični bi se ne bile tako prestrašile, kot ste se na to novico. Julija je obleдела in se je od jeze vgriznila v ustnico, Berti je pa od straha padlo platenje iz rok in solze so ji zaigrale v očéh.

Julija se je prva zavedla, ter na videz prav z mirnim glasom reče: „Res sve vas spomladí prosile, da nas pustite, ali zdaj bi nama bilo ljubše, da ostaneve doma. V tej veliki vročini ni posebno prijetno se tako daleč voziti.“

„Ako se odpeljete zjutraj ob petih, že ste pred veliko vročino v Jesenovcu.“

„Ali ravno zdaj je doma toliko dela, da ne vem, kaj bi prej v roke vzela, saj še očetovo perilo ni zgotovljeno.“

„To je najmanjša stvarica, platno lahko sebé vzamete.“

„Ali pomislite — — —“

„Dosti je besedovanja! Jaz vama imam le to povedati, da bo jutri ob petih kočija naprežena, tedaj pospravite še danes, kar mislite sebo vzeti.“

Zdaj se Berta ni mogla več zdržati, od ljeze zacepeta in reče nejevoljno: „Zakaj pa ravno zdaj? ravno zdaj, ko pridejo husarji?“

Julija jo srdito pogleda, ona še ni obupala mater pregovoriti, ali zdaj je vse zgubljeno.

„Aha! zdaj vaji imam tičice! kaj no husarji vaji držé tù, mislila sem si, da bo kaj tacega. Lepe hčere imam, lepo veselje mi delate zdaj na stare dni, to je vajina hvaležnost, to je sad moje skrbne odreje!“

„Vi bi menda radi, da bi bile trecijalke“ togoti so Berta, „in da ostaneve stare device. Raji grem še jutri v kloster, pa bom nuna. Najbolje bi pa bilo, da bi umrla.“ Pri teh besedah se tako bridko zjoka, da se sama sebi smili.

„Kakor sem rekla, jutri ob sedmih, da ste pripravljene.“

Na te besede gredó gospá iž lope, Julija pa bleda od jeze gré za njimi. Berta ostane sama in se ihtí še huje. Ko je bil ves predprt premočen, ustavijo se ji še le solze, obriše si objokane oči in miluje sama sebe. To, kar je nazadnje rekla, jej ni bilo ravno resnica, zdaj si je že spet premislila, umreti še neče, tudi v klošter še ne gre, ali to je pa sklenila, ko bi zdaj-le prišel lajtnant s črnimi brkicami pod vrtni zid, prec bi se mu dala odpeljati — materi vkljub. Ker pa lajtnanta le predolgo ni, gre počasi za sestro in srdito meče svoje stvari v kofér. Ali toliko si je pa obljubila, da se bo nalašč zaljubila v prvega, ki bo prišel, se vé da s tem pridržkom, ako ji bo po všeči.

Med tem se je glas, da pridejo husarji, že raznesel po celi vasi. Možje so proti večeru po dva ali po trije skup stali in se pomenkovali o rudečohlačarjih, ker toliko so že zvedili, da imajo vsi rudeče hlače. Tudi krčme so se ta večer bolj napolnile, kot je bilo sicer návada o delavnikih; posebno pri Nepotrebniku bile so vse mize zasedene. Nepotrebnik je še le pred enim letom začel krčmariti in, ker so vsi vaščani mislili, da ste na Polici dosti dve krčmi, prijelo se je novega krčmarja ime: Nepotrebnik, in od početka je bilo res viditi, kot bi bil nepotreben in znabiti še ni kmalo imel toliko gostov, kot nocoj. Tega pa ni bilo krivo njegovo vino, ampak vse nekaj družega. Nepotrebnikov sin, ki v mestu v šolo hodi, je prinesel lani, ko je prišel na vakance, sebó podobo, ktero je nabil na hlevna vrata. Na podobi je bilo namalanih šest husarjev, vsi od glave do petá rudeči kot makov cvet, vsi so imeli neznano hude obraze, brke navihane kot špilje in sablje zamahnjene. Do danes se nihče ni zmenil za to podobo, le Nepotrebnikov hlapec, ki bi k letu moral dobiti cegelc za soldate, jih je včasih ogledoval s plahim srcem. Danes proti večeru je pa cela vas romala do Nepotrebnikovega hleva in može, ki so prišli že do hleva, je Nepotrebnik lahko pregovoril, da so stopili še čez dvorišče v hišo in dali za polič vina. Tu je imel danes posebno Matizelj vesel dan, od vseh strani so mu napivali ter ga izpraševali. Matizelj, ki je bil pri županu še zelo pohleven, navzel se je tu vinskega duha in je vse drugače govoril; posebno ker je tudi on vidil podobo na hlevnih vratih, postal je cel vedež. Zdaj jih je znal tako opisovati, kot bi bil najmanj deset let ž njimi služil. Se vé da jih je opisal, da se Bogu smili. Govoré tako, da jih živa duša ne razumé, vedno se bijejo s Turkom in so na pol divjaki, toliko da otrók ne zró.

Precej pozno so se može razšli pobiti in zamišljeni. Na potu pocuka Matizeljna Piškur, ki je imel malo kramo v vasi, ter ga popraša, kaj husarji najrajše jedo.

„Sam suh špeh!“ odgovori mu Matizelj, brž kot ne zato, ker ga je on neizrečeno rad jedel. Piškur si je precej drugo jutro naročil cel boh.

Fantje to noč niso ukali, na vasi so bili pa vsi, vsak je šel svoje pota in dekleta so si drugi dan pravile na potoku, da še niso bili kmalo tako ljubeznjivi kot sinoči.

(Konec prihodnjic.)

V a d i m.

(Svobodno po ruskem izvirniku spisal Fr. Jaroslav.)

Jesenski mrak se je prijemal črne zemlje. Solnce je šlo v zaton, in znad orjaških snežnikov je pošiljalo poslednje žarke slovenski zemlji v slovó. Vetrovi se jamejo pojati in zagrnejo zemljo s sinjimi meg-lami.

Na strmi sivi skali, za katero se razprostirajo neizmerni bohinski gozdje, stoji koča. Dim skaklja iz dimnika, in veter ga raznaša na vse strani. O pragu samotne bajte sedi tužen starec in vpira žalostni pogled v peneče valove bohinskega jezera. Sivo glavo je naslonil na desno, leva pa drži miloglasno liro. Silen veter mu igra s sivo brado in z dolgimi kodri. Včasih mu švigne divji ogenj iz oči, včasih pa se mu pomrači oko, in iz prs se mu dvigajo globoki vzdihljeji. Ubere miloglasno liro, udari po srebernih strunah in mili glasovi mu kipé iz prs:

„Vihrajte, vihrajte vetrovi! Odkrijte se griči, ogolite se dobrave! Dvigni se suho listje iz doline kviško! Spustite se goste zračne kopicé! Beži, skrij se prijazno leto, kakor je pobegnila in se skrila moja sreča! Davno že beli zima glavo starčevo, davno je že opešala moč mojih kosti, mrzla kri mi ne vre nič več po junaških žilah. Stari trohneli dob ne daje več krepčavne sence. V mojem srcu ni več življenja, ni več radosti; ovenelo je, kot jesensko listje.“

„Pobegnila je, pobegnila moja sreča! Minuli so dnovi moje slave, kakor mine dim, ktereга razžene veter znad strehe. Kje ste ljubljenci srca mojega, predrzni slovenski junaki v morivnih bitvah? Razpršeni ste po črni zemlji, ali pa počivate v hladnem grobu! Oj blaženi, ki počivate v mirnem spanji, tiho in nemo vam je prebivališče! Mir božji z vami!“

„Joj meni, joj meni popotniku! Samo vetrovi v puščavi, samo valovi tega jezera govoré z menó. Ni več ljubimcev moje duše. Meč moj in buzdovan sta zaerjavela na klinu; prah pokriva ščit moj in plašč. Jez pa ginem enako solncu v zapadu, enako izgoreli žerjavici.“

„Oj! in ti domovina moja, predraga slovenska zemlja, tebe nisem pozabil ne v divji samoti, ne na robu življenja svojega. Kje je tvoja

nekdanja veličina in slava? Zakaj ti je potamnelo svetlo solnce neumrjoče slave? Tuga, gosti megli enaka, te pokriva! Ne vidim tvojih hrabrih sinov, ali so pali ali so se poskrili?"

„Za tebo, božanstvena mati, zdihuje moje srce; zaradi tebe plače duša moja. — Ali joj meni, nobeden ne posluša ječanja mojega, nobeden mi ne tolaži tužnega srca!“

„Med neizmernimi gozdi, na podnožju jezera bodo osteklenele moje oči, in črna zemlja ne bode pokrivala trudnih mojih kosti. Ne bode prijatelja stare naše slave, da obišče tiho mojo gomilo. Veter če razpršiti moje ostanke, ugasnil bo moj spomin enako solnčnim večernim žarkom.“

Starec umolkne; brenki njegove lire čujejo se še v daljavi enako čarobnim glasovom. Tema je pritisnila okolico, le valovi jezera so še pljuskali. Razuženi starec je še dolgo sedel in premišljeval minule leta. Na zadnje se vzdigne in odide v bajto. Na ognjišču je veselo švigal plamen, razsvetljevaje sajaste tramove in razsipaje rudečo svetlobo skoz oknice in razpokane vrata po grmovji in po travi, ki je rasla okoli bajte.

Starec obesi liro poleg orožja, primakne bukovo klado k ognju, sede na njo, in začne si roki greti. Tako sedé se je globoko zamislil. Tihoto, ki je vladala v tej bajti, pretrgalo je kdaj pa kdaj bučanje vetrov in ukanje ponočnih tičev. Kar na enkrat zasliši se ropot po vratih, in začuje se glas: „Odprite popotniku, ki je poti zgrešil.“

Starec se izdrami iz svojih sanj, skoči na noge in odpre vrata. Orjaški mladeneč, dražesten kot Dagod, veličasten kot Světovid, z lokom v roci je stal pred njim. Dolgo ni mogel osupnjeni starček spregovoriti; z bistrim očesom je meril prišlega gosta.

„Dovoli mi, dobri sivček“, spregovori mladeneč, „dovoli, da v tvoji bajti prenočim; zašel sem.“

„Dobro mi došel, junaški mladeneč! ogrej se, nikdar me še ni ljudski glas razveselil v tej samoti; že je nekaj let, da se mi ni srce radovalo v prijaznem pogovoru, in zato še enkrat: dobro došel!“

Mladeneč je objel starca s tako živahnim čutom, da je starec mislil nekoliko časa, da objema rojenega sina.

„Sedi k ognju, dobri mladeneč“, reče, „res je, da je večerja le pičla in netečna, in postelja trda, toda ti si truden in lačen.“

Mladeneč odloži lok s pušicami in sede k ognjišču, na katerem je buketal svitli plamen. Starec je pripravil med tem večerjo, in mahú po tleh nastlal govoré: „To je vse bogastvo; jej in počivaj.“

Neznan gost se je najedel, in zahvalivši se gostoljubnemu starčeku, želel mu je lahko noč spustivši se na mahovino, kjer je kmalo trdo zaspal. Starec je sedel in gledal spijočega gosta. V nemirni njegovi duši so se zbudili davno že ugasli čuti. Njegov vid se ni mogel odtrgati od spavajočega gosta. Na licu se mu je brala dobrotá; dolgi kodri, mehki kot svila, so bili razsuti po ramenih;

rasti je bil tanke in visoke, glasa blagega in moškega, tamni spomin nesrečne preteklosti ga jako raztuži: dozdevalo se mu je, da je vsa prešla radost in žalost zedinjena v kipu mirno spijočega gosta. Ne-prenchoma je gledal va-nj, srce mu je živahniše tolklo, in solze so mu po licu kapale.

Ogenj ugasne na ognjišču, samo žerjavica je še tlela, in blede razsvetljevala tamno bajto, pa tudi ta pojema počasi, in povsodi je črna tmina in globoka tihota. Zamišljen starec ni vedel, kaj se godi okoli njega, duša njegova se je mudila na obzorju minulih let. Zora zabeli; on se sklone in gleda, tujec je še trdo spal. Dan napoči v vzhodu, in noč se pogreza v zapadu.

Starček stopi iz bajte — vse se je svetilo, cela narav se je veselila. Ni bilo sledú nočni nevihti. Mirno se je jezero žarilo; razsvetljeni bregovi so se ogledovali v njem kot v zrkalu. Orjaški snežniki, z jutranjo zoro obrobjeni, moleli so v nebo enako čarobnim velikanom. Mirne pomlajene duše je stal starec na robu sive skale, in ogledoval blaženo okolico. Iskal je vzroka nenavadni radosti, ki mu je v srcu kipela, — toda iskal ga je zastonj. Neznani popotnik mu je očaral s svojo pričujočnostjo vse predmete, ki so se kazali njegovim očem. Čut nove, krepkeje dobe porodi se v njem, in ga vzviši.

Na zadnje se odpro vratica, in ven stopi gost, dobro spočit po sladkem spanji. Neka dražest se mu je zibala na licu, dolgi kodri so se mu vsipali po rami, in v živahnem očesu se je vidil še sled krepčavnega spanja. Približavši se k starcu z veselim pogledom, poda mu desnico, in voši mu dobro jutro. Starec ga poljubi v lice.

„Prijetno in mirno si spal, neznani junak!“ spregovori starec, „živahnost in čilost sije ti z lica. Drago mi je, da si sladko in brezskrbno počival. Tebi ne gloje ne tuga, ne skrb nedolžnega srca. Oj osoda zavidljiva! — Meni, samotnemu prebivavcu na tej pečini, meni je danes prvikrat radostno jutro napočilo, odkar sem v teh neizmernih gozdih. Sedem dolgih let ni bilo sledú radosti v meni. Prihod tvoj, popotnik! oživil me je, kakor spomladansko solnce oživilja naravo. Davno, davno nisem bil tako srečen, tako vesel.“

Mladeneč, naslonjen na svoj lok, je z začudenjem gledal starca, in solza mu zablišči v očesu.

„Goljufaš se, starec! tudi jez sem že veliko žalosti okusil. Mladost moja ni me varovala grenkosti, burno mi je jutro mojega življenja. Kakor ti, skrtil sem se tudi jez v stoletne gozde ob dereči Dravi, zapustil je tudi mene svet. Tiha gomila preganjanega, tuge poginivšega očeta mi je ves imetek. Ne imenuj me srečnega, ne zavidaj mi osode. Trda je osoda moja!“

„Kdo si, neznani?“ popraša ga starček.

„Jez sem Vadim.“

„Vadim! Oj Perun! — ti si Vadim?“

„Me li poznaš?“

„Kako bi te ne poznal! Ni me srce goljufalo“, kliče starček, in objema mladenčca. „Sedaj vem, od kod je bila radost moja. Ti si v moji bajti, v mojih rokah. Pa li veš, kdo pred teboj stoji? — Jez sem Gostomil.“

Vadim se strese. „Ti si Gostomil?“ zavpije in pade na kolena.

„Ti si Gostomil?“ ponavlja, naslonivši svojo glavo na kolena starčeva.

Sveta tihota je trpela nekoliko časa. Starec, pritisnivši Vadima na prsi, ljubil ga je neprenehoma, za tem pa nadaljuje:

„Tako je, mladeneč! — Gostomil stoji pred teboj. Objemi me, objemi, kakor objema sin očeta. Tvoj kip krepi dušo mojo. Nek neznan čut me je presunil, ko si v bajto stopil, ko si me pogledal. Oh, dozdevalo se mi je, kakor da stoji pred meno sam oča tvoj Radogost, drug slave moje, v cvetu mladosti, v cveteči lepoti. Sanjarija me ni goljufala, ti si Vadim polepšana slika junakova, ljubljenca duše moje.“

Vadim je gledal starca, nem in v žalostne misli vtopljen. Kip sivega starčka, veličanstvenega še v razvalinah veličine, ga je popolnoma vznemiril.

„Ti si Gostomil?“ praša, „prijatelj očeta mojega v tej neizmerni gozdini, v tem uboštvu?“ in potok solz se mu udere po moškem licu.

„Umiri se Vadim! umiri se, moj sin! Ni vredno, da solze pre-livaš, da zarad mene plačeš. Kdor se je vzdignil vrh uboštva in nesreče, ni ga treba objokovati. Povej mi, kaj more pretresti dušo mojo v teh gozdih, kjer so vse njene vezí razdrte? Oj moj sin! moje življenje poteka, moj up gine. Toda spomin preteklosti mi je svet, za njo pogosto bridko plačem. Za uničeno slavo, za ubogo slovensko domovino, za poginivšimi brati zdihujem, zavoljo tega mi je srce žalostno. Toda ni mi še srce upadlo, nikakor, Vadim! prijatelj moj. Sredi teh sten sem svoboden!“

Neka sveta groza je obvezela Vadimu prsi; nem je gledal pre-obraženo lice starčevo. V tem hipu se mu je dozdeval Gostomil v sivi starosti, v sredi neizmernih gozdov, božanstven in strašen.

„Sediva“, nadaljuje starček. „Jutro je krasno in mirno; posve-tiva ga sladkemu spominu. Vadim! povej mi kaj o svojem očetu. Kje počiva pepel velikega Radogosta? V katerem kraju je ugasnilo slavno in nesrečno njegovo življenje? Kaj je tebe prineslo le sem?“

„Oj“, spregovori Vadim, in ozrè se tužen proti dravski strani, „davno že krije črna zemlja trohnele kosti mojega očeta. Visoka trava je obrasla tihi, ljudskemu očesu zakriti grob Radogostov. Tam na bregu naše Drave med visokim borovjem in smrečjem je živel in umrl blagi oča, sivi slovenski junak, preganjan v lastni domovini, na slovenski zemlji, kjer nosijo sedaj tujci po koncu glave. Žalosten in tužen je bil večer njegovega življenja. Radostnega srca je pričakoval smrti.“

„Da si mi blagoslovljena gomila prijatelja mojega!“ sklikne Gostomil s slovesnim glasom, in se ozre na dravsko stran proti tihi gomili Radogostovi. Vadim se je zgrudil na kolena, in močil je travo z gorkimi solzami. Starec pritisne žalostnega mladenča na prsi, oba sopet sedeta, in Vadim nadaljuje:

„Ondi trohni zapuščena bajta Radogostova. Starec, kterega so preganjali v lastni domovini, kterega je zapustila moč in vid, zvršil je svoje življenje s krepkim duhom. Celih pet let le enkrat ni tožil čez svojo nesrečo. Sedaj je tretje leto, odkar je črna mati s hladnima rokama objela od tuge nepremaganega junaka. S to roko zaprl sem mu oči. O zemlja slovenska, lahka mu bodi!“

Vadim omolkne, obriše si solze, in nadaljuje:

„Se deček skrili sem se z očetom svojim v goščavi. Ondi na pobrežju naše Drave, v senci orjaškega drevja stesala sva si bajto. Meč Radogostov, nekdanj trepet dušmanom, klal je drva. S časom vrha dorastem; s početka sem pobijal tice, na zadnje pa sem jel poditi divjo in grabežljivo zver. Redko kdaj sem se vrnil brez plena k očetu, ki zavoljo starosti in zavoljo bolehnosti ni mogel iz bajte. Luč njegovih oči je počasi temnela, in—oslepel je. Od slej sem bil vedno poleg njega. On, uzor stalnega junaka sredi valov viharnega življenja, naobraževal je s svojo krepko in ljubeznjivo besedo srce moje, in jez sem gorel in prijemal za meč, kedar mi je živahno, ognjenemu mladenču enako, pripovedoval o slavi in o junaštvu Slovencev, in hvalil njihovo velikodušnost, njihovo sveto spoštovanje priseg in obljub. Moja duša se je v nemala. Oj, da bi bil vidil slepega junaka, kako je prostrtih rok blagoslavljal drago svojo domovino. Oživljen, kakor na novo prerojen, vračal se je v pameti v preteklost. On je vedno na te mislil, Gostomil, in napolnoval je dušo mojo s čarobnim popisom tvoje hrabrosti. Slika velikega vodja junaških Slovencev mi je živela v srcu. Predstavlja si Gostomila, menil sem, da vidim Peruna boga v njegovi mogočnosti in sjajnosti.“

Nehoté izdihne sivi starček. Njegov obraz se nagrbanči v debele gube, in tužne, v zemljo vprte oči potamné! Vadim nadaljuje:

„Dnovi, mesci so minuli, in Radegost me je zapustil. Daleč od tod je njegov grob. Tma in tihota vladate nad njim. Spanje ranjkega je mirno. Dolgo sem za njim plakal. Izhajajoče in zapadajoče solnce me je gledalo vedno tužnega. Praznota bajtina me je plašila. Drgetal sem v tihoti goste dobrove, pa se vendar nisem mogel ločiti od tihe gomile, zapustiti mesta, kjer so me vsi predmeti spominjali nepozabljivega očeta. Duh njegov bdel je vedno nad meno, v nočni tihoti čul sem med vršanjem dreves njegov glas; domišljija je oživljala vse predmete okoli mene.“

„Leto mine, mine drugo in tretje, nič ni vznemirilo mojega življenja. Z lokom in s strelico sem plašil zver; poguba mi je delala radost. Moje srce je bilo mirno, nikdar nisem mislil, da bo pobeignil

mir iz mojih prs. Približa se spomlad, vsa narava se omladi, in jez sem venel. Nepokojne želje so se prebudile v meni. Hotel sem delati, toda dosedanje delo bilo mi je zoperno. Slava slovenskih junakov je stala v vsej veličini pred menó. Ta misel mi je očarala dušo, in vse drugo mi je bilo male cene. Na vseh stranéh sem vidil bratitelje naše slave, povsodi sem srečeval zmagovite junake. Domišljija me je gnala vedno dalje, iz gozda v gozd, čez bregove in doline, čez strmine in pečine. Kod sem hodil, sam ne vem. Noč me je prehitela nocoj, da nisem vedel ne na desno ne na levo. Kar zaslišim miloglasno tvojo liro, čujem bridko zdihovanje po izgubljeni slavi, slišim prepevati o poginulih junacih, o grenki osodi mile moje domovine. Srce mi veselja strepeče, pospešim svoje korake, potrkam na vrata, — in Gostomil je pred menó!“

Sveta groza vlada okoli in okoli. Nem stoji krasni mladenec poleg sivega starčka, kteremu se utrinjajo svitle solze iz otamnelih oči. Stopi še enkrat in zadnjokrat po miloglasno liro, in sreberne strune zadoné tužni slovenski zemlji v prebridko slovo :

Na tleh ležé slovenstva stebri stari,

V domačih šegah vtrjene postave.

V deželi parski Tesel gospodari,

Ječé pod težkim jarmom sini Slave,

Le ptujcem svit se v Kranji žari,

Ošabno nos'jo ti po koncu glave.“

Pri poslednjih besedah jame pevec omagovati; moč ga vidno zapušča; on izdiha, pade — in mrtev obleži mladenču v naročju.

Sava.

(Zložil J. Bilc.)

Tri vrhi kipijo

Pod sinje nebo:

Slovenskega hriba

Vrhovi so to.

Temnijo mu lice

Meglice gosté;

Bliščeči pa žarki

Mu teme zlaté.

S podnožja mu bistra

Savica kipí,

Čez stene, čez skale

V doline bobní.

V dolinah pa druge

Šumijo vodé,

In materi Savi

V naročje hité.

In Sava kraljica
Slovenskih vodá,
Nam moči planjave,
Zaliva poljá.

Po mestih, po trgih
Valove valí
In brate Slovence
Pozdravlja, budí.

Dvoje utopljenecv.

(Po ustmeni pripovedki spisal A. Zup.)

Davno je že solnce zatonilo in noč je razgrinjala svoje temne krila čez griče in doline. Bil je lep, krasen večer, kakoršnega nam le soparni poletni dan roditi more. Mila luna in bez števila zvezd se je lesketalo na nebu, v dolini pa je slovenska Sava valila šumeče valovje po široci strugi. Ob nizkih njenih bregovih so rastle koščate veličastne lipe in tisočletni hrasti; lahek vetrič jim je majal zelene verhunce.

Na desnem bregu je stala majhna vas. Tihota je kraljevala nad bajticami, le tu pa tam se je skoz majhno okence kaka lučica posvetila — gotovo znamenje, da prebivavci še ne spé. Pa kdo bi pač mirno spal v tacih časih? v časih, ko si ni nihče svest, ali ne bodo zdaj in zdaj divje ropne čete nad-nj planile ter mu vse pograbilšči le golo življenje pustile? Francozi namreč so gospodarili in se šopirili po Kranji; le na Gorenskem, na levem bregu Save, bilo je še nekaj vojnih čet avstrijskih.

Ravno stopa nek človek čez polje proti levemu bregu. Zdaj gre, zdaj zopet postaja in pazljivo posluša — dolg bel plašč in svitla čelada na glavi ga razodevata avstrijskega konjika. Dospel je na breg. Pazljivo se ogledovaje stopi med koščato drevje, vrže plašč in čelado pod bližni grm, odpaše sabljo in stopi tik vode. Zdaj pripodi veter temen oblak po nebu, svitla luna se skrrije — v tem hipu se prekriža ter pljuskuje v vodo. Voda zašumi in valovi ga zagrnejo, pa le za trenutek, kmalo se nad vodo prikaže in zdaj začne tako čvrsto in z močnimi rokami valove deliti, da je bil kmalo unkraj Save.

Dospevši na suho, stopa varno in zmiraj pazljivo krog sebe pogledovaje proti neki bajtici. Luč še brlí skoz oknice. — Vojščak pogleda skozi okno — na obrazu se mu zasveti nebeška radost — ugledal je v izbici še živo — svojo preljubo staro mamico.

Sama mamica mu je še živelá na svetu; očeta so mu že davno pokopali, tudi sestrico mu je nemila smrt že pobrala. Še enkrat mora viditi, še enkrat objeti svojo predrago mamko, ker jutri že se ima avstrijska vojska nazaj na Štajersko pomakniti. Ta želja ga je pri-gnala po tako nevarni poti v domačo bajtico.

Lahko potrka na okence, in kmalo zasliši materin glas: „Kdo je zunaj?“

Veselja skorajj ne more odgovoriti. „Jaz sem jaz, le urno odprite!“

Vrata se odpró. „Jezus, Marija! Ali si ti, Janez? Moj Bog, kakošen pa si? Saj vse od tebe cerljá!“ tako govori starka, in objema sina, ki si je ga že davno mrtvega mislila.

Ne bom popisoval veselja maternega, ne radosti sinove; ne bom pravil, kako pazljivo je mladi junak poslušal pripovedajočo mater, kako hudo gospodari sovražnik po deželi in koliko imajo pretrpeti; tudi ne, kako se je stara mamka čudila, ko ji je sin nevarno pot popisoval, po kateri je do nje prišel. — Ura je minula kot trenutek. Sin se je moral ločiti; še enkrat se objameta, še enkrat poljubi vojak mamico ter se posloví — znabiti za zmiraj.

Tudi zdaj mu ne kaže po drugi poti nazaj, kot čez Savo. Mati sicer brani, pa kaj se če, on mora čez: če ga tu francoska straža zapazi, zgubljen je. Še enkrat seže materi v roko, potem plane v vodo. Mamica gleda za sinom, oj kako se ji strahú trese srce, da bi ga kaka nesreča ne zadela. Nepregibno ga spremljajo njene oči.

Precej daleč že je priplaval, komaj ga še viditi more, kar zadóní v tamno noč strašni „qui vit?“ francoske straže. Strahú se strese mati. Straža se približa, zopet doní strašni klic, mamica vidi, kako eden vojakov na Savo kaže, še enkrat zadóní: „qui vit?“ — in skoraj trije bliski naenkrat se zasvetijo iz francoskih pušek — sredi potoka pa se zasliši mil glas — vojak je zadet — zgubljen!

Kje bi vzел moči, da bi mogel popisati občutkov stare mamice o tem pogledu? Roke stegne proti vodi, meni, da bo sinka objela — rešila, sklone se naprej — voda zašumi in — nemili valovi pokopljejo tudi staro drago mamico!

Drugi dan so našli vaščani na bregu dvoje utopljenecv.

Mythologične starice.

(Zapísal Dav. Trstenjak.)

I. 0 kamnu.

Kamen je po narodnih slovenskih pripovedkah podoba strahú in žalosti. Po slovenskih krajih se kaže več kamnov, v ktere je Bog ljudi spremenil. Na Pohorju kažejo kamen, v kterega je Bog človeka spremenil, ker je v nedcljo na mlin vozil; v drug kamen pa je bil pastir spremenjen, ker ni hotel poklekniti, ko so mašnik sveto rešnje Telo bolniku nesli.

Ko se dva sovražnika pomirita, vzameta vsak en kamen v roko in ga vržeta v vodo v znamenje, naj zgine, kakor kamen v globočini vode, tudi njeno sovraštvo. Posebno čislajo Pohorci votle kamne, v katerih so nekdaj bele žene počivale.

2. 0 soli.

Sol je pri Slovencih še sedaj znamenje prijateljstva in zvestobe. Znano je, da Rusi svojemu caru, kedar pride v kako mesto, s kruhom in soljo postrežejo. Slovenec položi še dan danes gostu, ko mu stopi v izbo, hleb kruha in soli ne mizo. Sol razsipati je znamenje prelomljene prijaznosti. Primeri nemško prislovico: „Das Salz verschütten“. Tudi pri starih Rimljanih je bilo znamenje nesreče, če je kdo pri mizi sol razsul (Arnobius, adversus gentes II., 67).

3. 0 kutini.

Kutina je bila pri Slovencih erotičen symbol. Če gre fant v snuboke in mu starši obljubijo hčer, daruje jej kutino. Tudi pri Srbih je ta sad symbol ljubezni, kakor se iz narodne srbske pesmi vidi, ktero je Götze (Serb. Hochzeitlieder, str. 113) v nemško prestavil. Dotični vrstici se glasite:

„Ward ihm plötzlich so verliebt zu Muthe,
Warf er ihr zu den Apfel und die Quitte.“

Ta sad je bil tudi pri Rimljanih boginji ljubezni posvečen, (Voss zu Virgils Eklog. II, 51) in sedaj tudi zapopadamo, zakaj je Solon novooženjenim zapovedal kutine jesti (glej Dierbach, Flora mythol., str. 104), preden so spat šli.

4. 0 želvi.

O želvi so menili Slovenci, da svoje mlade s samim pogledom izvali, zato slovenska prislovica: „Gleda, ko želva na svoje jajca“. Tudi Polaki imajo enako prislovico. (Wurzbach, Sprichw. der Polen, str. 199.)

Slovenski dativ.

(Spisal P. Ladislav.)

V splošnem razumku izrazuje dativ medsebnost med dvema osebama ali pa med osebo in rečjó, in ta medsebnost utegne obstati v kacem pridevku osebe, ki jej gre v oziru na drugo osebo, ali pa v kacem djanji, ki zadeva posrednje drugo osebo, tako da ste si osebi po djanji v vzajemnosti. — V preudarek tega preglejmo dative, kakoršni so po oddelkih:

1. Dativ ozira (dat. relationis). — Kedar ima samostavnik ali zaimek pri sebi drugi samostavnik kot pridevek, ki mu gre le v oziru na kako določno osebo ali reč, stopi v dativ tista oseba ali reč, v oziru ktere se pristije subjektu pridevek. Glagol v tacih stavkih je pri imenovavniku vselej biti, v kazavniku zna biti kak drugi. Postavim: *Svitli cesar je vsim narodom dober in skrben oča. Nadvojvoda Joan se povsod očeta Novicam skazuje.* — Beseda oča je pridjana subjektu ne kot pridevek prirojen ali naraven, ampak kot začasen (momentan) le z ozirom na lastnosti in na razmere z narodi. Taki pridevki znajo biti mnogovrstni in imajo za se splošni pomen, posebni pa dobé v zvezi z dotično rečjó. In ker se rabijo v tem posebnem pomenu le v dotičji s to ali to rečjo, ter jim je zaimek bolj relatiiven, imenovati smemo dative te vrste dativ ozira (relationis).

Primeri še te izgledé: *Ciril in Metod sta bile dve svitli zvezdi Slovencem. Narodnost je svobodi koren. Bog bo sodnik duši. Ne bodi izdajica svojemu narodu, ampak bodi mu krepak škit. Ravnatelj naj bo oče učencem, prijatelj in podpornik učenikom. Ljubor je bil hrabrim trumam izdajavec. Lepi in plodni Liban je bil raj Maronitom in Druzom.* — Pomniti je še to, da tu včasih rabijo genitiv mesti dativa, posebno pri glagolnih samostavnikih (izdajavec, podpornik, zagovornik idr.) in tak genitiv bi spadal k genitivu trpivnemu (Genit. III. 2.). Toda razložek je ta, da pri genit. je samostavnik vselej abstrakten, tu pa konkreten in pa pri genit. je logičen povdarek na abstraktnem samostavniku, tu pa je na dativu, kajti z ozirom na dativ gre subjektu dotični pridevek. Vrh tega je le-ta dativ vkoreninjen v staroslovensčini, ter je čisto slovenskega živelja, in imel je nekdaž obširnišo rabo; tako je brati v Glag. Cloz: *I tvoraste pripovedatelj cesarstvu respetago (praedicatorum regni crucifixi) 662. Jako osoždenim sod bez pravdi prijimъ, pravedno i živim i mrtvim soditelj javljat se (et vivorum et mortuorum iudex declaratur) 640. Bezakonik pravednika i tvorca zakonom obeštavaet se darstvovati (conditorum legum) 932. O razbojniče, Petru pomoštniče,*

Judeiom obličitelju, sostavniče pravdi (pravdĕ), o razbojniče, kupče cesarstvu, hranitelju raju. 693.

2. Dativ prilastivni (proprietas). — a) Ako se priklada z glagolom biti osebi kaka reč kot lastnina, stopi oseba v dativ, postavim: *Aleksandru in Aristobolu je bila mati lepa, pa nesrečna Mariana. Pokornost je ženski namemba jaka. Na deželnem zboru nam bode naloga, da uravnamo domače zadeve. Namen temu spisu je ta, da pokažem idr. Bila je navada starim Slovencem, da idr.* — Dativ te vrste je po vnanje podoben unemu v 1), v notranjem pomenu pa je zgolj različen od njega, zakaj tu je prav za prav logičen subjekt oseba (dativ), in gramatičen subjekt je logičen objekt, ker pa se rabi mesto imeti glagol biti, spremenita se sklona. Dalje utegne biti slovniški subjekt ali samostavnik, ali pa celi stavek, in le pridevek subjektov priklada se osebi kot lastnina, in po tem takem dalo bi se to pravilo izraziti tako-le: „Kedar se pridevek slovniskega subjekta priklada kot lastnina logičnemu subjektu, stopi logičen subjekt v dativ.“ — Rabi se pravilno ta dativ v tacih stavkih, kjer izvira kaj za osebo iz vnanjih razmer, okoljščin, ali po postavi (dolžnost, naloga, navada, namen, ime), sploh kedar se osebi prideva kaj po vnanje; le malo kedaj ji dojde lastnina po naravi (mati). V tem oziru se loči dativ tudi od genitiva svojivnega (Gen. III. 1.), kajti pri genitivu je lastnina stalna in notranjega pomena (in-haerend). Različen je tudi od latinskega esse c. Dat. (Dives est, cui tanta pecunia est, ut nihil optet amplius. Cic.), kajti ondi se priklada subjekt sam, pri nas pa le subjektov pridevek.

b) Glagoli neprehojivni, kateri izražujejo djanje posameznih udov in čutil kot stanje osebe, zahtevajo dativ dotične osebe, ter kažejo, da je ono djanje osebi lastno stanje; kajti oseba je posrednje udeležena djanja, in kot stanje je to njena lastnina, postavim: *Sapa mu zastaja, oči se mu svetijo, lasje mu stopajo po koncu, kolena se mu tresajo in srce mu glasno bije.* — Tak dativ ima nekako pomen svojivnega zaimka ali pa genitiva, in da se včasih tudi tako obrniti, na priliko: *Govor mu gladko teče — govor tega človeka, njegov govor;* toda pri takem dativu je na tem, da se naznanijo razne zadeve osebe, ne pa razne osebe, kar se zgodi pri genitivu ali pri zaimenu.

Vzemimo na primer stavke, kakoršni so ti-le: *Strah se mu ohladi. Mož, ki so mu krepke moči jele pojemati. Kakor ti berem na obrazu. Jeza mu stopi na obraz. Obraz mu je bil bolj tamen, kot jezen. Ohladilo se mu je vroče čelo. Kri mu v glavo stopi. Solze le vam (vaše) po meni bodo lile. Krokodilov hrbet so mu prsi. Razvedri se tamno lice caru. Kak leté spred oči mu trate, gaji, gozdi. Valovi mu grmé pod nogami. V srcu mu leži občutek.*

c) Glagoli prehojivni, kateri imajo zraven pravega objekta še osebo, koje lastnina je objekt, stavijo osebo v dativ, ter kažejo, da posrednje je tudi oseba zadeta pri djanji. Taki glagoli utegnejo stati tudi v trpičnem zalogu; in subjekt je včasih oseba sama. Semkaj

spadajo stavki, kot: *On mi je očeta rešil (mojega). Mu besedo pregrizne. Briše prah mu z oprasene noge. Roko starcu Lambergar poljubi. Drevesu divje odrastke odreži. Je vam objel kolena. S to ruto mi oči zaveži ti. Trudne oči mu zatisne spanje. Lase mu dvigne strah. Zdaj znadeš vse, kar srce mi teži. Strašna misel mu tare dušo. Si popravi lase s čela. Težko glavo si nasloni na roke.*

V tacih stavkih sta si razumka posrednega zadetja in pa prave lastnine prav blizo, kar je viditi iz tacih izgledov, v katerih stoji svojivni zaimek zraven dativa, na primer: *Vrnite se, ker čast vam je zgubljena na vsako plat, in sanj oblast je vaša. Sovraštvo in závid polnila sta mi grešno srce, maščevanje je divjalo v mojih prsih.* — Kamor tedaj bolj vleče pomen, rabi se dativ ali pa zaima (genit.), tako da dativ izrazuje udeleženje nekako od daleč, ali posrednje, ali deloma, ali začasne.

3) Dativ vkoristenja (commodi, incommodi). — Semkaj spadajo: a) Stavki, ki naznanjajo, da izvira iz djanja prid ali škoda; in v dativ stopi oseba, v oziru ktere se godi djanje, postavim: *Narodom velike dobrote iz jezika izvirajo. Nevednemu in zaspanemu se pravice zgubé. To državi škodo dela. To je pripomoglo možu k veliki sreči. Ako ravnáš tako, veliko žalostnih skušinj si prihraniš. Ti si nam poslan v rešenje. Kakor očakom, se bo vam živina množila. Razkolnikom je ugasnila luč ljubezni. Narod, ki narodnost zanemara, si je skopal grob. Očetov blagoslov otrokom hiše podpira; materna kletev jim srečo podira.*

b) Stavki z glagolom biti, v katerih se pridene samostavniku tak pridevek, da izvira iz njega prid ali neprid za osebo, ali kjer že glagol sam pové, da je ali da je ni reči za osebo na primer: *Tak človek je pač prava podpora domovini. Dobra mladež bo veselje Bogu in ljudem. Pač velika sreča je vsem mir. Naj mu zdrav in čil bode konj. Snažnost je drevesu pol življenja. Enaka je osoda nam. Ni mi tolažnika v nadlogi. Pastirja zdaj in varha več vam ni.*

c) Stavki, kateri naznanjajo, da je reč namenjena za to ali uno osebo, ki ji bo došel prid ali poduk, postavim: *Učeni niso babicam, ampak mladosti lepe nauke napisali. Ne, da nam postave napravljajo po ptujem kopitu. Bodi ta spominek v domestek velike zgube znancem in prijatlom, v lep izgled kmetom in rokodelcem.*

Posebno je ta dativ v navadi pri napisih člankov, ki kaže, katerim osebam je namenjen spis na priliko: *Kranjskim gospodarjem. Domačim lončarjem. Svojim rojakom. Sporočilo slovenski mladosti.*

Semkaj spada tudi dativ prašavnega zaimka čemu? kedar se praša po namenu kacega djanja, kot: *Čemu boš žaloval? čemu to kupješ? čemu toliko truda in skrbi?*

4) Dativ dušne vzajemnosti (dat. ethicus). — Včasi se pridene dativ tiste osebe, ki je pri djanji vdeležena po duhu, to je, dativ naznani osebo, po ktere misli ali volji se kaj godi ali pa od

katere se zahteva, naj potrdi misli prve, ali naj ji skaže sočutje, postavim: *Grki so mi eno najvažnejših ljudstev (meines Erachtens). Komu je slovenščina okorna (seines Dafürhaltens)? Jošt mi le prerad na dobre volje hodi. Kaj mi že kaj počnete? Le precej mi pojdi. Da ste mi zdravi! Kaj se ti čem učiti (kaj je tvoja volja, da se učim)? To ti je presrečen človek. V glavi ti nosi imenik vseh slovanskih časnikov. To so vam pravi junaki. Izidi mi v boj pred ozidje.* — Tak dativ ni potreben neobhodno, pa vendar služi k bolj natanjčnemu izražanju razmere med djanjem ene in dušnim udeleževanjem druge osebe; včasih si pridene bolj kot kinč govora, ali pa da izrazi bližno vzajemnost dveh oseb, posebno v domači obhoji.

5) **Dativ subjektivni.** K temu oddelku gre: a) **Dativ si,** povračavnega zaimka, pri nekterih glagolih personalnih, ki kažejo, da oseba dela iz lastne moči, v lastni prid, sama pri sebi brez ozira na drugo osebo, taki so: *Naj si zapomnijo to resnico vsi. Dobro si zapamtite to reč. Ta človek si ne upa govoriti. Si zbira v jedi in pijači. Mi si svobode niti misliti ne moremo brez narodnosti. Kaj pa si že spet domišljuješ? kaj si preišljuješ? Rogovileži si izišljujajo vse sorte. Veliko dobrega, pa tudi hudega sem si poskusil. Nekaj čudnega si je zmislil. Ta človek si ve na svoj dobiček gledati.*

b) **Nekteri glagoli impersonalni,** ki izrazujejo občutljeje ali stanje, imajo pri sebi dativ tiste osebe, v kateri nastajajo občutljeji, ali za katero veljajo, taki so: *Zdi se mi, dozdeva se mi, vidi se mi; na pamet mu pride, v misli mi je, spomin na pretekle dni se mu oživi, ali se ti v glavi meša, sanja se mu, dremlje se mi, ljubi se mi, hoče se mi, noče se mi, ali se ti more? ni mu mar, po volji mi je, po godu mu ni, toži se mi, milo mu je, naj se vam ne mili, žal mi je, užalilo se mu je, usmili se mu, to mu je najbolj pri srcu, tesno — bridko — lahko — težko mi je pri srcu, to mu je v skrbi, hudo mu dé.* — V tacih stavkih je dativ nekako lokalnega pomena, ker kaže, da občutljeji nastajajo v osebi, ter veljajo za njo; oseba prav za prav ne dela, marveč trpi, le djanje, ki se godi samo po sebi, ali vsaj izbujeno od drugod velja dotični osebi; občutljeji so v osebi, pa vzročeni od drugod, ali vendar pravi logičen subjekt je oseba sama, kajti ona misli, ona čuti, in le po slovniški obliki stopi logični subjekt v dativ; v tem obziru pa sta si dativa v a) in b) enaka, ker sta oba subjektivna, to je, djanje meri na subjekt, toda po notranjem pomenu sta različna, v a) namreč je logični subjekt tudi gramatičen, v b) pa stopi logični v dativ, tam oseba dela, tu pa trpi.

b) **Dativ medsební (communiois).** — Semkaj spada: a) **Dativ pri glagolih in sicer**

α) **Pri glagolih prehojivnih,** kedar namreč imajo zraven pravega objekta v akusativu še dodjano osebo, ki sprejemlje objekt, tako da je med subjektom in ono osebo nekako medsebojno djanje, in v tem

slučaju stopi deležna oseba v dativ, na primer: *Izročimo zagovornikom svoje pravice*; tu ste dve osebi, ena ki izroča, druga ki sprejema, obe ste djavni, v vzajemnosti ste si po objektu, in ona druga, ki se udeleži pri djanji prve, stoji v dativu. K tej vrsti dativa gredo vsi tisti stavki, kateri imajo splošni pomen, „komu kaj dati ali storiti“; izgledov navajati ni treba.

β) Pri glagolih neprehojivnih ali tudi drugih, ki nimajo naravnega objekta pri sebi, ampak osebi ste si v vzajemnosti po djanji, to je, druga oseba sprejema le djanje prve, in ona sama je objekt, toda djavni, postavim: *Učenec odgovarja učitelju*; to je, učenec govori, učitelj posluša. — Primeri stavke: *Poročaj hrabremu junaku. Postrežem gospodu. Zadnja ura mi poje. Vam gospodarjem priporočam. Verjemi mi. Ljudje nam ugovarjajo. To ime mojemu ušesu najprijetneje poje. Zvon mu na ušesa doní. Slovencem huda poje že od nekdaj. Urednik ljudstvu služi.*

Včasi gramatičen subjekt ni izražen, ker je splošnega pomena (kdo, man, τὶς), ali je v glagolu zapopaden kot impersonalni, ali pa utegne celi stavek subjekt biti, postavim: *Komur ni svetovati, ni mu pomagati. Meni je že tako namenjeno. Jelici je obveljalo, da je ušla. Tudi nemščini ni šlo iz prva čvrsto spod rok. Bogu bodi potoženo!*

Tudi utegne samostavnik biti mesti glagola, kot: *Hvala Bogu! Gorje človeku! Blagor pobožni mladosti!*

Dalje gre sem devati dativ pri glagolu dati (pustiti), kjer je dativ djavnega, subjekt pa trpivnega pomena, kot: *Ne daj se mu zapejati. Hrast se ne dá viharju nagniti. Ne pusti se mi vjeti.*

γ) Pri glagolih, večidel povračajnih, kateri izražujejo nekako branjenje ali ogibanje pred vzajemnostjo ali zahtevanje po združenji, ali pa ki znanijo odpravljenjo medsebnost, postavim: *Opirajo se takemu početju. Kdor se spraševanju umika, sam sebe goljufa. Maroniti se Turkom branijo (pred Turki). Povsod se mu nastavlja. Vedno se nam sili. Vsacemu se ponuja. Nikar se mu ne prilizuj. Kaj se mu boš uklanjal? Tak človek se je narodu izneveril. Kupčiji je slovo dal. Komej nesreči uide. Službi se je odpovedal. Odjenjaj mi. Ognji se mu. — V tačih stavkih ima medsebojnost zanikaven pomen, to je, ni je ali pa je ne bo, in v dativ stopi oseba, s katero medsebojnost jenja.*

δ) Nekteri glagoli, ki izražujejo občutljeje, imajo v dativu tisto osebo, ktera vzrokuje one občutljeje, taki so: *Čuditi se — zavzeti se — smejati, posmehovati se komu, za zlo vzeti, zameriti komu.*

b) Pri prilogih, kateri kažejo, da ste si dve osebi v kaki zvezi, naj si bo po lastnostih, kot: *enak, podoben, primeren, pristojen*; ali po razmerah, kot: *podložen, pokoren, soroden, udan* in pa kateri znanijo, kakošnega srca (Gesinnung, Stimmung) je ena oseba proti drugi, kot: *prijazen, sovražen, dobrohoten, dobrovoljen, zvest, zopern,*

nevošljiv. — V dativ stopi tista oseba, v oziru ktere spada k drugi pridevek; in medsebnost se vidi v tem, da imate obe enake, ali saj podobne lastnosti, ali pa da izvira iz lastnosti ene korist in nekorist za drugo. Še bolj pa se vidi to ondi, kjer ste obe enako djavni proti eni drugi, kot: *sovražna sta si, zvesta sta si.* — Semkaj gre devati tudi prislov navskriž, kot: *To bi bilo samo sebi navskriž. Zelo sta si navskriž.*

c) Pri predlogih, kateri izražujejo nekako bližanje k vzajemnosti, in le-ti so: k, proti, nasproti, postavim: *Grem k sosedu. Vrnimo se k predmetu. K temu denimo še to. To spada k tej vrsti.* Predlog k naznanja, da ima nastopiti združenje, pa še ni nastopilo, tedaj medsebnost v mislih (ideal). *Proti Dalmaciji smo veslali. Sibirija je proti severju. To proti unemu ni nič* (im Vergleich). *Zadržanje proti sosedom. Predlog proti kaže bližanje ali faktično ali pa v mislih. Lepemu koskemu otoku ravno nasproti je stalo nekdanje mesto Halikarnas. Cerkvi nasproti je šola.* Predlog nasproti kaže medsebnost po legi, ali pa tudi logično protivnost, kakor: *Temu nasproti je trdil to.* — Zoper z dativom se rabi le adverbialno in se stavi za dativ, toda cela ta raba nekako po nemščini diši, kakor pričajo stavki, kot: *meni zoper delaš; meni zoper ravna; žena možu zoper govori* — *widersprechen.* (Met. 254.)

Dativ zahtevajo tudi glagoli sestavljeni s predlogom pri, ki pomenijo, da je združenje že dovršeno, kakor namreč pové pri sam na sebi, da ste si reči blizo, naznani sestavljeni glagol medsebnost gotovo, taki so: *prirojen, pridjati, priložiti, prilepiti, pritisniti, pridružiti, prišteti* in dr. komu kaj.

Da je bistveni pomen Dativa „medsebnost“ (Wechselbeziehung), potrjuje me v misli tudi to, ker je rabila staroslov. dativ kot casus absolutus. Kakor ima latinščina ablativ in grščina genitiv za casus absolutus, tako je rabila slovenščina dativ; toda s tem razločkom, da lat. in gršč. naznanjate razmere, slov. pa samo čase. Kedar namreč je bilo dvoje djanj v razmeri medsebnosti, to je, ako se je godilo eno djanje med drugim, ali pa eno za drugim, devali so subjekt subordiniranega stavka v dativ in njegov glagol mesti v določni naklon djali so v particip ter sklonili v dativ (part. praes. ako so bila djanja ravnočasna (gleichzeitig); part. ako je sledilo eno za drugim) ravno tako, kakor imate lat. in gršč. gen. in obl. absoluti. Razloček med našim dajavnikom in starosl. dat. abs. je samo ta, da sedaj ste si dve osebi (reči) v kaki medsebnosti, pri unem sta bila dva cela stavka, — dvoje djanj.

Narodsko blago.

Tica pevka.

(Iz Lokvic; zapisal M. Trnovec.)

Tam je en gozdec
Tega drobnega leščovja;
Po njem preleta tičica,
Tičica lavdičica,
Jeno si lepo prepeva
Od Marije device.

Tam je en hribec,
Gore je 'na cirkvica,
Noter kleči Marija,
Marija usmiljena.
Marija je na prag stopila,
Tič'cu je poslušala.
Marija je tič'cu vprašala:
Ali si pesem sama štenjala?
Tič'ca je odgovorila:
Jez ju nisem sama štenjala,
Jez sem ju peti slišala
Od ene mlade deklice
Črne zamurkinje.

Marija je tič'ci rekla:
Pejme iskat dekelcu.

Marija je k nogam hodila
Tičica v lufti leti.
Poprej je Marija h nogam pršla
Kakor tič'ca prleti.

Marija je dekelcu vprašala:
Al si pesem sama štenjala,
Al si ju peti slišala?
Dekelca je odgovorila:
Jez ju nisem sama štenjala,
Jez sem ju peti slišala
Od moje ranjce matere,
Ki me je v zibci zibala.

Toja mati je bila srečna
Jeno bodeš tudi ti,
Toja mati je šla v nebesa,
Jeno pojdeš tudi ti.

Istrska.

O človiče, tvrdo drivo!
Spomeni se, da si živo.
Zač kad tebe smrt dostigne,
Tebi zvona zazvoniše,
Mnogo ljudi se skupiše,
Do groba te sprevodiše,
Grob za tebon zatvoriše:
Onde niko ne ostane,
Nego črvi bratja tvoja.

Pa ti očes govorigi:
O vi črvi, bratjo moja!
Ne griz'te mi tela moga;
Zač vidite, da je sve gnjilo.
Čim se slaviš, čim se dičiš?
Tvoje svite drugi nosu.
Ča su sviti — tastja dika,
Ko en cvit, ki je od svita.

Zap. J. Volčič.

Nekaj o stanji in potrebah našega slovstva.

Znano je nam vsem, da se nahaja clo tam, kjer naše ljudstvo še ni imelo nobene dotike z Nemci, veliko besedi, vzetih iz nemščine, to je, še veliko germanizmov ali „kranjske šprah“. Kako da se je vkradla ta ljulika v naš bogati jezik, ki mu zares ni treba tujih besed razun kacega obrtnoznanskega ali tehničnega izraza, tega si ne moremo lahko drugači razjasniti, kakor z naravnim sklepom, da so tega krivi poprejšni, za večino Slavjanov zelo nesrečni časi, to je oni časi, v katerih se je bila nemščina širila tudi po čisto slovenskih deželah med bolj učeniimi ljudmi; in po njih, to je po uradnikih in drugih osebah, se je zatrosilo brez števila izrazov tudi v našo slovenščino. Te osebe je ljudstvo, ki po navadi v tacih zadevah nič ne razlikuje, po malem posnemalo, in tako svoj narodni jezik, ki je bil poprej čist, spremenilo v mešanico, kakor jo še dan današnji zmiraj nahajamo po marsikterih krajih naše Slovenije. Sicer ne moremo tajiti, da se je od nekaj let naš jezik veliko popravil in zboljšal, in to gotovo le po boljem, obilnejem in zdatnejem uku mile slovenščine v ljudskih šolah, in po čitanju nekdanj nepoznanih listov ali časnikov in knjig, pisanih v našem narodnem jeziku. Zelo škodno in žalostno je pa vendar, da se je vlezlo clo tudi v našo pisavo mnogo besed iz tujega, in zlasti iz nemškega vzetih, dostikrat s tujo skladnjo vred, katerih se še dan danes nismo popolnoma odkrižali. Naša navada se je pač pri nas pregloboko vkoreninila, kar zadeva rabo in pa tudi skladanje tacih in drugih besed in še marsikterih enacih napak.

Da mi ne bo morebiti kdo očital, da imam zdaj namen s svojim presojevanjem ali kritiziranjem *) le zabavljati ali, kakor se po navadi tudi reče, iskati dlake v jajcu, ne pa kaj pomagati, kakor jest mislim, omeniti hočem tukaj nekoliko izgledov in dokazov v ti zadevi — našim Slovincem v rzsodo in preudarek.

Nahajamo, postavim, v naših dosedašnjih listih in knjigah naslednje, po moji misli zavržljive reči: „Ne spomenjaj sebe ga“ (kaj je ali kaj pomenja pač to? jest nisem si ga mogel razjasniti!). „Vagati svoje življenje“ (vagati je prvič tuja, namreč nemška beseda, in pa drugič se rabi le v pomenku „abwägen“). „On ne dá čakati na-se dolgo („er lässt nicht lange auf sich warten“ — naj se pač reče: „čakam

*) Kritika, se vé, le podučivna, je bila od nekdanj, in je pa še vedno zelo potrebna povsod, tedaj pri nas tudi, ne samo kar se tiče volitve osnov za naše pisanje, temoč tudi, kar se tiče rabe in zloženja slehernih besed v pisavi in govoru, naj zadeva kakega si bodi pisatelja (tudi mene). Brez kritike ne bo nič — ne bo zboljšanja v našem slovstvu, naj le pri-govarjajo nekteri gospodje, karkoli hočejo.

tebe, gospoda..."; ne pa: „na tebe, na gospoda...". Je stopil svetim rešnjim *) telesom" (zakaj ne pa raji: „... s svetim rešnjim telesom"; ker je to, ne pa ono pravo?) „Vstaviti se ukazu"; „zapasti smrti"; „ko da bi z uma bil" itd. so grdi germanizmi.

„Jaz" (mi Slovenci te besede ne rabimo nikjer; saj imamo do br o besedo jest ali je s; kaj je nam mar za staro „jaz"?) — je z pa tudi ni prav, ker to pomenja Damm). Se pripravljam strica obiskovat (zakaj pa ne obiskat v takšnem pomenku? zakaj mora nek biti tukaj tudi zadnji glagol nedovršiven?) „To je en faktor državnega življenja (kje ali kdaj se je nek naše ljudstvo učilo latinskega?) „Ostane k s kreditnimi operacijami pokriti (ravno tako, in pa pokriti! — Kak germanizem!) „To terja duh slovenskega jezika" (der Geist po francoskem l'esprit; Anglež ima genius; Talijan indole — po našem bi bilo bolje svojina, posebnost ali narav, kakor beseda duh, neprava v takih in enakih pomenkih). „Debel sneg je padel, kateri je vse drevje, ki je vedno zeleno, polomil" (je-li ta skladnja slovenska? — zakaj se ni raji pisalo: „Debel sneg je padel, ki je polomil vse drevje, ki je vedno zeleno? Ali ni to lepše in pa tudi bolj slovensko?)

Pa kaj bom še dalje našteval bravcem tacih in enacih napak? Saj jih utegnejo sami poiskati.

Zelo sem se veselil, ko sem bral v letošnjih Novicah pod štev. 46, da je clo gosp. deželni poglavar v Ljubljani grajail to zavržljivo navado današnje slovenske pisave, katera se še tu in tam s tujimi besedami šopiri. Skorej čudno, zraven pa vendar vse hvale vredno, se mi je zdelo, da tudi Neme c (sicer gotovo pa precej izurjen v slovenščini) vidi potrebo prostega, gladkega in prav razumljivega pisanja za Slovence, in da nam dobrohotno svetuje v ti zelo važni zadevi. — Poslušajmo ga in prizadevajmo si na vso moč, da se tudi v tej reči na bolje obrne.

Treba zares nam je zdaj, si prizadevati z rabo pravih in sposobnih pripomočkov in pa neutrudljivo, da si popravimo, kakor gré, narodni svoj jezik, in ga naredimo milejšega in drajšega Slovincem kakor tudi tujcem, prvič s primernim učenjem v šolah, drugič z dobrim in popolnoma razumljivim pisanjem, in tretjič djanski ali praktično, zlasti po duhovnikih in urednikih, tedaj ravno po tisti poti, po kateri se je posebno bil ta jezik nek daj pokazil in popačil.

Kar se tiče učenja slovenščine po šolah, slišimo z veseljem, da ta stvar povsod še precej dobro napreduje. Le želeti je, da se v naših gimnazijah, realkah in normalkah še marsikaj na bolje obrne v ti zadevi, ker tam nemamo po nesreči še vsega, kar nam gré. Pa

!*) Moji sorojaki na Primorji rečejo, in jest sem po Kranjskem vselej slišal „sveto rešno telo", in to je tudi bolje.

**) „Ko da bi bil" je bolje, kakor: „ko bi bil" (als wäre er...); naj se rabi tedaj ono povsod, ker doz daj nisem ga našel, ko v nek ih sostavkih.

nadjati se vendar smemo, da se z rabo sposobne politike in s primernim obnašanjem od naše strani s časom vse na dobro obrne. Potrpite še, saj smo pač tega že navajeni, in pa zraven delajmo pridno in neprenehljivo na polji svoje narodnosti.

Česar nam je pred vsem drugim treba, o tem se je že dosti pisarilo po slovenskih časnikih. Hvala Bogu! med tem se je že nekaj dobrega dovršilo po naši želji, ki smo jo lani izustili za bolji napredek našega slovstva; namreč marljivi in vrli naš rojak, gosp. Miroslav Vilhar, je začel izdavat svoj list „Naprej“, ki bo gotovo pisan v lepi in gladki slovenščini. Saj je nam njegova pisava že dobro znana. Bog daj, da bi se trdno obdržal in se z najboljim uspehom poganjal za omiko našega naroda, za našo korist in srečo! — Domorodci! podpirajmo ga na vso moč, zlasti z obilno naročbo, in z razprostiranjem po vseh slovenskih krajih, kakor tudi z obilnimi dopisi v čisti slovenščini. Zraven pa ne smemo zanemarjati drugih slovenskih časnikov, temoč podpirajmo jih vsak po svoji moči, kakor tudi „družbo sv. Mohora“ v Celovcu, in vse naše narodne naprave, da si zagotovimo napredek narodnosti, katerega pospešenje je mogoče večidel le po nas samih, kakor nam kažejo vsim dobro znane sedajšnje razmere, po nesreči še zmiraj neugodne in protivne našim pravicam!

Zraven pisavcev in učiteljev imajo, posebno duhovniki in pa uredniki najlepšo in najugodnišo priložnost, popravljati in čistiti slovenski jezik med ljudstvom. Naj se zdaj po njih praktično po malem očisti in ozaljša, s tem pa nazaj dobi, kar je poprej zgubil, to je, svojo samobitnost in izvrstnost.

Naj si tedaj naši duhovniki, katerim gre posebna hvala za njih krepko podporo v razvitku in napredku našega narodnega jezika, še tudi naprej nevtrudljivo prizadevajo, in se pri tem služijo vsake priložnosti, ki se jim podaja, in sploh vsakega pomočka, ki ga imajo v roci, da naše slovensko ljudstvo sčasoma povsod zapušča sedanje napake svojega jezika. Naj se tudi v tem namenu po priložnostih večkrat prijazno pomenkovajo (posebno na kmetih) z uredniki o potrebi oglaje in zboljšanja jezika, v katerem govoré z ljudstvom, postavljuje jim pred oči, kako da bi bilo primerno in koristno, da bi si tudi oni prizadevali čisto slovensko govoriti.

Treba mi se zdi pri ti priliki omeniti še neke grde navade, ki je zelo škodljiva napredku naše slovenščine, namreč: pogovarjati se med seboj nemški, naj si bo neprenehoma ali pa le, kakor je nekaj več v šegi, zdaj nemški, zdaj slovenski. Ta navada mora sceloma jenjati; ravno zato, ker nam je zelo škodljiva, kakor so lepo omenili ranjki Slomšek, in ker je zraven tega tudi nenaravna, tedaj — neumna in smešna.

J. G. Verdelski.

Slovstvo in umetnost.

Anthologie Jihoslovanská s předcházející krátkou srovnávací naukou o tvarech a připojeným slovníčkem. K usnadnění vzájemnosti Čechů a Jihoslovanů sestavil V. Křížek. V Praze 1863.

Seme slovanske vzajemnosti, ki so ga zasejali slavni možje Kollár, Šafařík, Čelakovský in Hanka, čedalje lepše kalí in v brstje gre. Krasen plod te preblage, za razcvet slovanskega slovstva preimenitne misli (Bog daj, da ogreje kmalo srca vsem Slovenom) je tudi pričujoče delo in skoz in skoz resnične so besede, ki mu jih je g. izdatelj na čelo napisal: „Dosavade (doslej) vyvíjeli se jednotliví slovanští národové, zapominajíce na své příbuzenství (srodnost), každý (vsak) o sobě, nestávalo mezi nimi skoro žádného (nobenega) spojení k nemalé ujmě (uimi) jejich všeobecného duševního pokroku. Teprv (še le) v novější době počíná símě, jež (ktero) slavní buditelové vzájemnosti slovanské Šafařík, Kollár, Čelakovský a Hanka na roli (polju) duševního života Slovanů byli zaseli, utěšeně zkvétati; nastává tudíž i tím větší nutnost, aby každý národovec, napomáhaje dle sil svých k rozšiřování a uskutečnění myšlénky slovanské vzájemnosti, snahu svou tomuto šlechetnému úkolu věnoval.“ Naj bi našle v srcu vseh slovanskih rodov rodovitno mesto!

Pričujoče delo, posvečeno čast. g. M. Mesiću, profesorju avstrijske zgodovine in cerkvenega prava na zagrebški pravoslavni akademiji, obsega v vvodu (str. 1—67) kratko slovnico slovenskega in hrvaškega narečja, v kateri se prav umevno in temeljito razlagajo oblike jugoslovenskega jezika. — Anthologija razpada v tri dele in je tako osnovana, da so v nji zapopadeni najboljši jugoslovenski pesniki in pisatelji. „Čast slovinska“ obsega 24 prozaičnih in 34 pesniških, „čast chorvatská“ 26 prozaičnih in 39 pesniških, „čast srbská“ 25 prozaičnih in 34 pesniških izdelkov iz starejih in najnovejih časov. Komurkoli je mar jugoslovenskih narečij, vsak najde v tej knjigi dosti pripomoči, da se seznaní s slovenščino, hrvaščino in srbsščino. Naj si pridobí to izvrstno sestavljeno delo tudi med Slovenci prav veliko prijateljev. Knjiga, prekrasno opravljena, šteje XIV + 344 strani na veliki osmerki in veljá (v Celovcu pri Liegelnu, v Ljubljani pri Lerherju in v Gradcu pri Ferstelnu) 2 glđ. 20 kr.

Slovenski koledarji za l. 1863. Razun navadne pratike za kmečke ljudi je zagledalo letos troje slovenskih koledarjev beli dan. Prvi in najstariši med vsemi, ker izhaja že skozi osem let, je „domač koledar slovenski, ki ga vreduje g. dekan P. Hicinger. Njegova praktična vredba je vsakemu Slovincu dobro znana; tudi podučni in zabavni del je prav z lepimi rečmi ozaljšán. Čelo mu kinča obraz prvega škofa soške škofije in slovenskega pisatelja Friderika Baraga. Cena mu je 40 nkr.

Drugi je „koledarček družbe sv. Mohora“, ki obsega razun navadne pratike in nekaj pripovednih in podučnih reči tudi imenik čast. družnikov za leto 1862. Ta imenik nam kaže, da je štela družba sv. Mohora 106 dosmrtnih in 1514 letnih udov. Njeni dohodki za l. 1861 in 1862 so znesli 3047 gld. 35 kr., stroški pa 3116 gld. 52 kr.; zmanjkalo je po tem takem 69 gld. 16 kr., kar se vse z razprodanimi bukvami poravná. — Matica je narasla v prvih treh letih že na 2650 gld. v državnih obligacijah. — Želeti bi bilo, da bi sl. družba svoj koledarček vselej s kacimi podobami ozaljšala in tako uravnala, kakor je bil n. pr. nekdanji „slovenski romar“ uravnán. — Cena mu je 36 kr.

Tretji koledar, ki se je letos na novo oglasil, je leposlovni no-voletnik „Sloga“, ki ga je vredil in izdal g. M. Vilhar. Ta koledar obsega šopek prav mičnih pripovednih pesmic in dramatično črtico „Slep ni lep“. Na koncu ste mu pridjani dve slovenski polki in milo-glasna pesmica. Cena mu je 40 kr. Naj nas še mnogo let razve- seluje.

Slovenske pesmi, zložila in posvetila blagorodnemu gospodu Štefanu Kočvarju, dohtarju zdravništva itd. brata doktorja Benjamin in Gustav Ipavca. V Celji založil Juri Tarmon, knjigotržec.

Pod tem naslovom je prišlo na svitlo osem prelepih pesem za petje in glasovir, namreč: O polnoči, zvezda, zapušena, domovini, napitnica, Ilirija oživljena, pod lipo in budnica s prav mičnimi napevi, ki sta jih gg. dohtarja B. in G. Ipavec bese- dam oskrbela. Tudi vunanja oblika, iz g. Kleinove tiskarnice na Du- naju, je prav krasna. Cena jim je 70 kr. in po tej ceni se dobivajo po vseh slovenskih mestih. Naj te mične cvetice vsak rodoljub z veseljem pozdravi, da nas gospoda dohtarja v kratkem spet s kacimi novimi pesmami razvesetila!

✓ Druge cvetice našega muzikalnega slovstva so „**Fr. Prešernove pesmi**“, ki jih je za petje in glasovir zložil Davorin Jenko, sloveči slovenski skladavec, ter jih posvetil preyzvišenemu ruskemu poslancu Balabinu. Ta novi izdelek domače umetnosti obsega pesme: 1. kam, 2. zdravljica, 3. k slovesu, 4. strunam in 5. mornar in se prodaja po 1 gld. — Da bo tudi to novo delo vsim Slovanom spričevalo slovensko bistrournost, porok nam je ime skladateljjevo, ki slovi že po vseh slovanskih deželah.

✓ Hrvaško-srbsko berilo. *)

K o s o v o.

Ono je pusto, tužno polje, na kome skoro neima ni travčice, ni cvětka, ni grudvice crne zemlje, ni drvca ni kamena, ni praška, što nije obilno natopljeno ljudskom krvlju. Narod srbski hrani sve svoje nevolje, bēde i žalosti na tom polju. Kao ovce na livadi il' labudi na jezeru leže po tom polju srbska srca i pokrivaju onu zemlju, gdje je uništio i propastio jedan nesrēčni dan srēću od stoletjah, svu srēću, silu i slavu utemeljenu od Nemanjićah i cara Lazara.

Ovo polje posuto je grobnicama kao njiva snopovi požeta žita, u svakom grobu leži junak, koji kad pade, tebi zadade, mili rode, ljutu ranu.

Slegli su se oni grobovi na Kosovu i sravnili sa zemljom, i vrēme od toliko stoletjah zacēli rane, samo još jedna najljutija nije zarasla, ona rana, što ju izdajstvo Brankovića zadade cēlom srbskom rodu!

Tužna majka domovina oplakuje neumrle svoje sinove, poginuvše na Kosovu, i već bi ih pregorela domovina, da negori Vukova ljuta rana, koju ništa nemože izlēčiti. Živi uspomena padših na Kosovu vitezovah, al zajedno živi i kleta nesloga, i kalja zrcalo jasnih izgledah po svoj-kolikoj jugoslavjanskoj zemlji, po kojoj svud niče pelin među sladkim grozdjem, raste kukolj crni među bēlicom pšenicom, i svuda jal ogorčava ljubav bratinsku i nesloga truje bratsku slogu. U neslogi smo složni. Jedna krvca teče nam u žilah, jedna nam je slava, jedna prošastnost, jednim govorimo jezikom, zašto nismo jednoga i duha?

M. Stojanović.

Д њ в о ј к а р у ж и ц и.

(Srbska narodna.)

Ах! моја водо студена!
И моја ружо румена!
што с' тако рано процвала?
Немам те кому тргати:
Ако б' те мајци тргала,
У мене мајке неима:
Ако б' те сејн тргала,

Сеја се моја удала;
Ако б' те брату тргала,
Брат ми је ишо на војску;
Ако б' те драгом тргала,
Драги је од мен' далеко:
Прѣко три горе зелене,
Прѣко три воде студене.

*) Prinašali bomo po želji već gosp. naročnikov v vsakem listu dva kratka spiska v hrvaskem in srbskem narečji, da se naša mladina bolj in bolj tudi v hrvasčini izuri in z novo cirilico seznanj, ki je takale:

a, b, v, g, d, dj, e, ž, z, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, ć, u, f,
a, ó, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, м, н, о, п, р, с, т, љ, у, ф,
h, c, č, š, j, ě.
x, ц, ч, ш, њ, ђ.

Besednik.

Tisočletnica slov. blagovestnikov. Napočilo je leto, znamenito in prevažno za vse Slovane, kakor ga še ni bilo in ga kmalo ne bode v slovanski zgodovini: to leto se namreč obhaja tisočletni god slovanskih blagovestnikov ssv. Cirila in Metodija, ki sta pred 1000 leti prižgala našim očakom luč prave Kristusove vere in temelj postavila vsemu slovanskemu slovstvu. Po vseh slovanskih deželah se kaže veselo gibanje in prizadevanje, da se vredno poslavi tisočletnica slovanskih aposteljuv; tudi mi Slovenci smo se jeli prebujati in delati priprave za to redko slovesnost. Že se posvetuje po časnikih, kje in kedaj naj se praznujejo cerkvene svečanosti; v Mariboru pripravljajo za izdajo obširni životopis, ki ga je v češčini spisal sloveči duhovni spisatelj g. J. Bily; iz Ljubljane pozivajo vse slovenske pisatelje, da se napravi utemeljiteljska slovenskega slovstva zraven cerkvenega praznovanja tudi slovstven spomenik, kar je vse hvale vredno; tudi „slov. Glasnik“ noče popolnoma zaostati: da se naša mladina še hitreje in bolje kakor doslej seznaní z jezikom, v katerem sta pisala in razglašala svoje nauke prva blagovestnika Slovanov; zato pride ž njim na svitlo kratka slovnica staroslovenska, ki obsega na kratko vse imenitnije pravila starega častitljivega jezika naših očetov. Ta jezik zapopada najtrdnije pravila vsem slov. narečjem. Stara slovenščina nam torej bodi vodnica in svetovavka v vseh jezikoslovnih preiskavah, ona nam bodi vzajemni vir, iz kterega naj zajema vsak Slovan, kar mu je treba za izobraževanje svojega narečja. V duhu vzajemnosti in z vednim ozirom na staroslovenščino obrazimo vsak svoj govor: to bode najlepši, najslavniši častni spominek svetima blagovestnikoma ob njunem tisočletnem godu. To bodi odslej vsem Slovanom sveta naloga!

Slovenska žurnalistika. Kolikor bolj se zbuja med nami narodska zavednost, toliko lepše in nadepolniše se razvija tudi domača književnost, ki šteje za novo leto že šest samostalnih časnikov za razne zadeve in potrebe. Gotovo mora ta prikazen vsako rodoljubno srce z največim veseljem navdati; saj je žurnalistika vsacega naroda najzvesteje zrcalo njegove omike in veljave. Mi Slovenci, najmanjša panoga velicega slovanskega naroda, mi se res ne moremo ponašati z veličimi in bogato opravljenimi dnevniki, kakoršnih imajo drugi narodi več ali manj, pa to naj nam ne kali veselja, marveč veselimo se in radujmo, da se je v tem kratkem času, kar se je slovenščina po Novicah na novo prebudila, že toliko lepega in slavnega dovršilo. Napredujmo, kakor

smo začeli, delajmo z združenimi močmi za blágor svojega naroda in svesti si moremo biti najžlahtnejšega sadú naših prizadev.

1. Novice, najstarše prijateljice slovenskega naroda, nastopijo letos svoj 21. tečaj. Ostale bojo našemu narodu, kar so mu bile skozi 20 let, in bodo tudi vprihodnje skrbele za telesni in dušni blágor njegov. Naj ostanejo naš vodnik tudi v novem letu. Polletna cena jim je (se ve da s poštnino vred) 2 gld. 20 kr.

2. „Zgodnja Danica“ prične letos svoj 16. tečaj in bo izhajala, kakor doslej trikrat v mescu vselej po celi poli. Naj bi tega lepo vredovanega lista ne manjkalo v nobeni kršanski hiši! Polletna cena mu je 1 gld. 60 kr.

3. „Slovenski prijatelj“ nastopi letos svoj 12. tečaj in bo donašal kakor doslej pridige za vse nedelje in praznike celega leta; vrh tega pa tudi dve tiskani poli izvrstno izdelanih kršanskih naukov; daljega priporočila mu ni treba. Cena mu je za celo leto 4 gld.

4. „Slovenski Glasnik“ je nastopil z današnjim dnevom svoj 6. tečaj in prosi tudi v novem letu dovoljne podpore v materijalnem in duševnem oziru.

5. „Učiteljski tovarš“ prične letos svoj 3. tečaj in se po lepih podučnih sestavkih, ki jih v vsakem listu donaša, živo priporoča vsem slovenskim učiteljem. Celoletna naročnina iznaša le 2 gld. 50 kr.

6. „Naprej“. Tako je ime novemu političnemu časniku, ki začne z novim letom dvakrat v tednu v Ljubljani na svitlo hoditi. Vrednik mu je slavnoznani slovenski pesnik in skladavec g. M. Vilhar, prvi podpornik sloveči Fr. Levstik v Trstu. Da bo „Naprej“ v lepoznanskem delu izvrsten, porok nam je ime izdateljevo; da bo tudi v političnem delu krepak branitelj in zagovarjavavec slovenskega naroda in njegovih pravic, razumeva in pričakuje se samo po sebi. Polletna cena mu je 3 gld. 60 kr. Naj mu pride od vseh strani zadosti podpore!

Tem slovenskim časnikom smemo po vsej pravici prištevati tudi politični časnik „Stimmen aus Innerösterreich“, ki bo v novem letu trikrat v tednu (vsak torek, četrtek in saboto) na celi poli velike četrtnine na svitlo prihajal in se v nemškem jeziku boril za naše pravice, pa tudi za pravice sosedov Nemcev, s kterimi v ozki dotiki živimo. Mir in sprava med Slovenci in Nemci v notranji Avstriji ostane mu tudi v prihodnje vodilo in prizadeva. Da je g. Einšpieler ves moč za to, to je dokazal po dosedanem mesečniku, ki si je pridobil po vseh stranéh že veliko prijateljev; gotovo si jih pridobi po svoji novi preuredbi še veliko več. Naj ga podpirajo vsi Slovenci z obilnimi dopisi in naročbami. Cena mu je v primeri z drugimi časopisi zelo nizka, namreč za pol leta s poštnino vred le 6 gld.

Na koncu podajamo čast. čitateljem še imenik nekterih vsega priporočila vrednih lepoznanjskih časopisov iz drugih slovanskih narečij s polletno ceno vred.

V hrvaško-srbskem narečji: 1) Glas on oša v Karlovcu, ki veljá za pol leta le 2 gld. 50 kr. — 2) „Naše gore list“ v Zagrebu, trikrat v mesecu, veljá za pol leta 3 gld. — 3) Danica v novem Sadu, s cirilico tiskana, z modnimi prilogami za pol leta 2 gld. 50 kr.

V češkem narečji: 1) Lumir, ki izhaja vsak teden na poldrugi poli v Pragi, veljá za pol leta 3 gld. 40 kr. — 2) Rodinna kronika v Pragi, s prekrasnimi podobami ozaljšan tednik, ki veljá za pol leta le 2 gld. 90 kr. — 3) Humoristické listy, eden najdalje razširjenih časnikov v češkem jeziku z mnogimi humorističnimi obrazy, veljajo za pol leta le 2 gld. 85 kr. — 4) Boleslovan v mladi Boleslavi velja le 1 gld. 18 kr. — 5) Osveta, lepoznavsko-podučen list v Pragi, ki veljá za pol leta 1 gld. 95 kr.

V poljskem narečji: „Gwiazdka cieszyńska“ v Tešinu in „Prijaciel domovy“ v Lvovu, ki bota vsacemu Slovencu, ki se hoče natančneje seznaniti s poljščino, v začetku popolnoma zadostila. Prvi list veljá za pol leta 2 gld. 30 kr., drugi pa 2 gld. 10 kr.

Vabilo na naročo. G. Frankolski v Konjicah je spisal junaško pesem pod naslovom „Veronika desenička“ v 17 spevih in vabi vse Slovence na obilno naročo pišoč: Namenjen sem, omenjeno knjigo izdati. Vabim tedaj vse častite domorode in domorodkinje, naj se obilo naročijo. Knjiga bo veljala 50 kr. nov. denarja. Ker nisem premožen mož, se bo le tedaj knjiga tiskala, če se naročnikov toliko nabere, da se tiskarni stroški poplačajo. Čas naročbe trpi do 10. svečana t. l. Kdor deset naročnikov nabere ali se za 10 iztisov naroči, dobi enajstega povrh.—Listi naročnikov naj se pošljejo v Konjice (Gonobitz) na Štajerskem pod naslovom: J. Frankolski, post. rest. do 10. svečena. — Naj se oglasi prav veliko naročnikov!

Vabilo na naročo.

„Slovenski Glasnik“ izhaja prvi dan vsacega mesca na dveh polah in prinaša razno lepoznavsko in podučno blago. Za celo leto veljá 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. — Današnjemu listu je pridjana kot doklada prva pola „staroslovenske slovnice“, ki jo je spisal čast. g. J. Marn; če se oglasi toliko naročnikov, da bodo poplačani vsi stroški, dajala se bo slovnica čast. naročnikom po vrhu, če pa ne, moralo se je bo nekaj pri Glasnikovih polah vrtati. Častiti rodoljubi, ki so volje Glasnika tudi v novem letu podpirati, naj pošljejo naročnino še v teku mesca januarja ali pa vsaj sporočilo, da ga želé še dalje sprejemati.

☛ Dosedanjim gg. naročnikom smo prvi list na ogled poslali; če ga nočejo več podpirati, naj mu blagovolijo retour na zavitek zapisati in ga najprej ko je mogoče nazaj poslati.

Listnica. Zavoljo premnogih opravil v tiskarnici izide 9. vezek „Cvetja“ (Ksenof. spomini) okoli srede tekočega mesca; 10. pa mesca februarja. G. M. P. na D. Oglasite se pri g. Božiču; kar se tiče 24 kr., ki ste jih morali plačati kot poštnino za 12. list, ne vemo kako in zakaj; če se še kaj tacega pripeti, prosimo, naj se vložijo pritožba zoper dotični poštni ured. M. G. v K. in K. v Ljublj. danes je zmanjkalo prostora; toraj prihodnjič. G. J. K. v G. Prihodnjič.